

КАФЕДРА КОМПОЗИЦІЇ, ІНСТРУМЕНТОВКИ ТА МУЗИЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕНОЛОГІЙ

Сучасні композиторські стилі та техніки

Освітній ступінь
Спеціальність
Освітньо-професійна програма

«Магістр»
В5 «Музичне мистецтво»
«Музичне мистецтво»
Композиція

Курс	1
Семестр	1-2

Статус

Обов'язкова

ECTS	5
Годин	150
Лекції	34
Семінари	34
Самостійна робота	82

Форма контролю

Залік

Інформація про викладача

ПІБ	Мамонов Сергій Олексійович, професор кафедри композиції, інструментовки та музично-інформаційних технологій Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, заслужений діяч мистецтв України
e-mail	donsku.org.ua@gmail.com

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Сучасні композиторські стилі та техніки» – одна з обов'язкових дисциплін фахової теоретично-практичної підготовки професійного композитора. Предметом курсу є техніки композиції та стилістичні напрямки і течії в музиці ХХ-ХХІ століть. Вільна орієнтація майбутніх фахівців-композиторів в цих питаннях в значній мірі допоможе самостійному обранню ними сфери прикладення своїх творчих здібностей, визначенню напрямків діяльності, стильової орієнтації і виявленню своєї творчої індивідуальності.

Мета курсу – поширення, вдосконалення і систематизація загальних теоретичних знань композиторів-магістрантів з питань техніки композиції, композиційної техніки, сучасних композиторських стилів і технік та формування на цій основі свідомого, системного та історичного підходу до оцінки складних явищ сучасної композиторської практики в умовах паралельного співіснування різноманітних стилістичних напрямків, течій та творчих шкіл.

Завдання курсу:

- засвоєння і систематизація теоретичних знань з питань сучасних технік композиції;
- засвоєння і систематизація теоретичних знань та розвиток аналітичних навичок з питань визначення індивідуальних проявів композиторської техніки і стилю;

- досягнення рівня вільного володіння методами структурно-технологічного та комплексного аналізу сучасних музичних творів;
- формування свідомого та відбіркового підходу до використання в особистій творчості різноманітних композиційних принципів і технічних засобів композиторської майстерності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- історію різних музично-стилістичних шкіл, напрямків і течій;
- про розвиток історичної еволюції композиторських стилів;
- про характерні ознаки композиторських технік та стилів різних музично-стильових епох;
- про основні принципи і тенденції у розвитку техніки композиції минулого і сучасності;
- теоретичні основи сучасної композиції;
- про характерні ознаки стилів окремих видатних композиторів сучасності;
- про домінуючі тенденції в сучасній композиції та оркестровці;

вміти:

- давати ґрунтовну характеристику різних музично-стильових епох, течій, напрямків;
- визначати приналежність творчого та оркестрового стилю різних композиторів до тієї чи іншої школи, течії, напрямку;
- визначати характерні риси стилю того чи іншого композитора як на прикладі окремого твору, так і творчості в цілому;
- за стильовими ознаками складати (в разі потреби) періодизацію творчості композитора, визначати його оркестрово-стильову орієнтацію в той чи інший період діяльності;
- розкривати і підкреслювати живі зв'язки у розвитку різних музично-стильових епох, спадкоємність творчих традицій, взаємовплив різних творчих напрямків і національних шкіл та визначати новаторські тенденції;
- робити узагальнення з наслідків аналізу;
- володіти різними методиками аналізу сучасних партитур.

Програмні компетентності

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК 3. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- ЗК 4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії
- ЗК 8. Здатність працювати в міжнародному контексті.
- ЗК 9. Здатність працювати автономно.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК):

- СК 1. Здатність створювати, реалізовувати і висловлювати свої власні художні концепції.
- СК 2. Усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду.
- СК 3. Здатність розробляти і реалізовувати творчі проекти по створенню / інтерпретації / аранжуванню та перекладу музики.
- СК 4. Здатність інтерпретувати художні образи у виконавській / композиторській / педагогічній діяльності.
- СК 5. Здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації.

СК 6. Здатність викладати спеціальні дисципліни в закладах освіти з урахуванням цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

СК 7. Здатність аналізувати виконання музичних творів або оперних спектаклів, здійснювати порівняльний аналіз різних виконавських інтерпретацій, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, Інтернету.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Володіти професійними навичками виконавської, творчої та педагогічної діяльності

ПРН 4. Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків.

ПРН 6. Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських та педагогічних інтерпретацій.

ПРН 7. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

ПРН 8. Здійснювати викладання гри на інструменті / вокалу /диригування / теорії, історії музики / композиції з урахуванням потреб здобувача освіти, цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувача

ПРН 10. Приймати ефективні рішення в галузі культури і мистецтва, аналізувати альтернативи та оцінювати ризики.

Структура курсу.

В його побудові поєднуються лекційна та семінарська форми роботи. Велика увага приділяється самостійній теоретичній та аналітичній роботі студентів, підготовці усних виступів з доповідями, повідомленнями тощо.

Зміст семінарських занять та самостійних завдань може варіюватися з урахуванням специфіки тематики, наявності літератури та ілюстративного матеріалу з відповідної проблематики.

З метою вдосконалення викладання навчальної дисципліни в умовах дистанційного навчання використовуються електронна пошта, Viber, Zoom.

Наприкінці курсу студенти складають диференційований залік.

ПЕРЕЛІК ТЕМ

Модуль I. Композиторські техніки XX-XXI століть

Змістовий модуль № 1

Тема 1. Характеристика композиторських технік XX століття та їх різновидів (початок):

- поширена тональна система, принципи і нові можливості, ладо-акордове збагачення, нові тональні, модальні та ритмічні можливості, позатемпераційна система інтонування;
- модальна техніка і її різновиди (стилізована неомодальність, фольклорна неомодальність, конструктивістська неомодальність) ;
- атонально-серійна і серіальна техніка:
 - а) атональна і атематична музика;
 - б) додекафонно-серійна техніка;
 - в) серіальність, структуралізм;
- пуантилізм.

Змістовий модуль № 2

Тема 2. Основи і особливості сучасної нотографії:

- особливості усталеного і загальноживаного відображення позатемпераційної нотації;

- особливості усталеного і загальноновживаного графічного відображення неконтрольованої, контрольованої або частково контрольованої ритміки та метрики;
- сучасні графічні позначки у відображенні інструментарію, прийомів гри, звуковидобування тощо;
- різноманіття індивідуальних пошуків композиторами найбільш інформативних засобів нотографічного відображення музичного тексту.

Тема 3. Характеристика композиторських технік XX століття та їх різновидів (продовження):

- алеаторика і музика тембрів;
- технічна і електронна музика;
- мінімалізм;
- сучасні музичні комп'ютерні технології.

Модуль II. Художньо-стилістичні напрямки і течії в сучасній музиці

Змістовий модуль № 3

Тема 4. Загальна характеристика художньо-стилістичних напрямків і течій в сучасній музиці:

- постромантичні і неоромантичні тенденції;
- імпресіонізм;
- експресіонізм;
- неокласицизм;
- неофольклоризм;
- авангардизм.

Тема 5. Музичний імпресіонізм:

- імпресіонізм як антипод натуралізму;
- основні риси і особливості музичного імпресіонізму;
- імпресіоністичні стильові ознаки творчості К. Дебюсі, М. Равеля, О. Респігі, М. де Фальї та деяких інших композиторів;
- прояви “неоімпресіонізму” у подальшому розвитку музики.

Тема 6. Експресіонізм і нововіденьська школа:

- причини виникнення, загальна характеристика;
- експресіоністичні тенденції в творчості Г. Малера та Р. Штрауса та індивідуальні стильові ознаки їх творчості;
- нововіденьська школа;
- техніка композиції та індивідуальні стильові особливості творчості А.Шенберга, А.Берга, А.Веберна.

Тема 7. Неокласицизм як протипага крайнім проявам експресіонізму:

- характеристика його художньо-стилістичних особливостей;
- неокласичні тенденції в творчості Ф. Стравінського, П. Хіндемита, К. Орфа;
- проявлення неокласичних тенденцій у творчості композиторів різних національних творчих шкіл.

Тема 8. Неофольклоризм в музиці XX століття:

- нові підходи до втілення фольклору;
- поєднання фольклорно орієнтованого мислення з сучасними засобами музичного письма;

- неофольклоризм у творчості І. Стравінського, Б. Бартока, К. Орфа, Л. Яначека, Б. Мартіну, К. Шимановського та інших композиторів;
- неофольклористичні тенденції сучасної української та інших національних композиторських шкіл;
- “нова фольклорна хвиля”.

Тема 9. Музичний авангард:

- різноманіття проявлень музичного авангардизму;
- авангард 20–40 років (Ф. Бузоні, А. Казелла, Е. Саті, Ф. Пуленк, Д. Мійо та інші композитори);
- авангард другої половини XX століття (К. Штокгаузен, Е. Варез, П. Булез, Д. Кейдж та інші композитори);
- характеристика індивідуальних стильових ознак творчості О. Мессіана (стилістичне і технологічне різноманіття);
- особливості авангардних проявлень в творчості композиторів близького зарубіжжя;
- авангардизм в українській музиці.

Змістовий модуль № 4

Тема 10. Полістилістика як прояв нової плюралістичної музичної свідомості:

- полістилістичні тенденції в сучасній музиці і різні рівні їх проявлень, складності класифікації;
- принципи цитування і його різновиди;
- принципи алюзії та її різновиди;
- відхід від сприйняття стилю як “стерильного” явища;
- музичний еклектизм.

Тема 11. Характеристика індивідуальних стилів видатних композиторів XX століття (за спільним вибором студентів і викладача).

Тема 12. Різноманіття художньо-естетичних і стильових проявлень в сучасній українській музиці:

- огляд і загальна характеристика;
- індивідуальний стиль і характеристика оркестрового стилю Б. Лятошинського;
- характерні риси стилю фундаторів сучасної української національної симфонічної школи А. Штогаренка, Д. Клебанова, В. Борисова та деяких інших композиторів;
- характерні стильові особливості творчості видатних сучасних українських композиторів – М. Скорика, Є. Станковича, В. Сільвестрова, Л. Колодуба, І. Карабиця, інших композиторів;
- різноманіття пошуків та стильові ознаки творчості деяких композиторів молодших генерацій (огляд).

ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Лекції, семінарські заняття, самостійна робота, доповіді з презентацією, аналітична робота з нотним партитурним та музично-акустичним матеріалом музичних творів відповідно до теми, що вивчається.

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

1. Навчальна програма з даної дисципліни.
2. Підручники, посібники, монографії, наукові статті, матеріали інтернет-ресурсів та партитури і записи музичних творів.

Усі основні та додаткові матеріали для вивчення навчальної дисципліни за необхідністю надсилаються у відповідну групу.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Система поточного, модульного (2 модулі, 4 змістових модулі) та підсумкового контролю (Залік) передбачає оцінювання знань і навичок за 100-бальною системою в 2-му семестрі у відповідності з прийнятою шкалою розподілу балів за накопичувальним принципом з урахуванням поточного контролю (у формі опитувань, творчих обговорень, підсумків аналізу творів з відповідної тематики тощо) та рівня виконаних самостійних завдань:

- максимально до 25 балів за кожний модуль (по 2 змістових модулі) – разом до 50 балів за 2 модулі (4 змістові модулі);
- максимально за Залік у 2 семестрі – до 50 балів.

Компоненти оцінювання знань	Змістові модулі 1,2	Змістові модулі 3,4	Залік	Підсумкова оцінка
Вагові коефіцієнти (%)	25% (11+14) k1 = 0,25	25% (15+10) k1 = 0,25	50% k1 = 0,5	100%
Максимальна оцінка в балах	25 (11+14)	25 (15+10)	50	100

Протягом курсу відбувається постійний поточний контроль проходження змістових модулів шляхом регулярного опитування теоретичного матеріалу, здійснення практичного аналізу оркестрових (симфонічних) партитур з їх обговоренням та застосування слухового аналізу різноаспектного акустичного та аудіовізуального матеріалу.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Відвідування лекцій та семінарів	10
2.	Доповіді за дорученою тематикою	10
3.	Результати аналітичної роботи	10
4.	Участь у обговореннях на семінарах	20
5.	Залік	50
	Всього:	100

Критерії оцінювання

Вимоги	Оцінки за національною шкалою	Оцінка ECTS	Сума балів
Оцінки « відмінно » заслуговує студент, який повністю засвоїв матеріал навчальної програми, демонструє вільне і переконливе володіння комплексом теоретичних знань, методологією аналізу засобів музичної виразності та техніки композиторського письма, практичними навичками та методологією комплексного аналізу сучасних музичних творів.	Відмінно	A	90-100
Оцінка « добре » виставляється за володіння комплексом теоретичних знань, наявність навичок самостійного аналізу засобів музичної виразності сучасної техніки композиторського письма та повністю пройдену програму навчання.	Добре	B	82-89
При оцінюванні та диференціації балів враховується обсяг та рівень виконання самостійних завдань, а також робота на семінарських заняттях.	Добре	C	74-81
Оцінка « задовільно » ставиться студенту, який показав досить низький рівень та неповноту теоретичних знань і слабе володіння навичками та засобами самостійного аналізу.	Задовільно	D	64-73
При оцінюванні та диференціації балів враховується обсяг та характеристика виконання самостійної роботи, а також робота на семінарських заняттях.	Задовільно	E	60-63
Оцінка « незадовільно » ставиться студенту, який лише частково виконав або зовсім не виконав вимоги навчальної програми, продемонстрував відсутність необхідних теоретичних знань та навичок самостійного аналізу, систематично не виконував завдання для самостійної роботи.	Незадовільно	FX	35-59
Також оцінка « незадовільно » ставиться студенту, який зовсім не виконав вимоги навчальної програми.	Незадовільно	F	1-34

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Курс передбачає звернення до матеріалів іноземними мовами, зокрема, англійською. Заохочується прагнення студентів до опрацювання матеріалу за допомогою англійських джерел – книг, статей, онлайн-курсів тощо, які відповідають тематиці конкретних занять.

ПОЗААУДИТОРНІ ЗАНЯТТЯ

У межах вивчення навчальної дисципліни передбачається відвідування культурно-мистецьких заходів, театрів, музичних фестивалів, конкурсів, концертів тощо з подальшим їх обговоренням.

ПЕРЕЛІК МУЗИЧНИХ ТВОРІВ ДЛЯ АНАЛІЗУ

Онеггер А. “Пасифік” 231, симфонія №3 “Літургічна”
Мійо Д. Кантата “Вогняний замок”, “Бразильські танки” для ф-но, інструментальні камерні твори.
Пуленк Ф. Опера “Людський голос”, камерно-інструментальні твори.
Мессіан О. “Екзотичні птахи”, “Турангаліла – симфонія”.
Шенберг А. Монодрама “Чекання”, вокальний цикл “Місячний П’єро”, кантата “Уцілівший з Варшави”
Берг А. Концерт для скрипки з оркестром, опера “Воцек”
Веберн А. Шість п’єс для оркестру, камерна симфонія, оп.21
Хіндеміт П. Симфонії “Художник Матіас”, Гармонія світу”.
Орф К. Кантати “КармінаБурана”, “Катулі Карміна”, “Триумф Афродіти”, опера “Розумниця”
Барток Б. Музика для струнних, ударних та челести, “Мікрокосмос”, опера “Замок герцога Синя Борода”
Лютославський В. “Траурна музика”, концерт для оркестру.
Пендеревський К. “Освенцим”, “Плач по жертвам Хиросими”
Мартіну Б. Опера “Джюльєта”, симфонічні та камерні твори.

Твори українських композиторів для аналізу

Лятошинський Б. Симфонії №№3-5, камерні інструментальні твори.
Скорик М. Концерт для оркестру “Карпатський”, концерти: №2 для ф-но з оркестром; №№1,2 для віолончелі з оркестром; Каприси Паганіні.
Сильвестров В. Симфонії №№1-7, “Спектри” для камерного оркестру.
Станкович Є. “Sinfonia larga”, “Sinfonia lirica”, камерні симфонії, симфонії для ВСО, концерти №№2-6 для скрипки з оркестром.
Колодуб Л. “Троїсті музики”, Симфонія №3, “Українська карпатська рапсодія” №2.
Карабиць І. Концерти для оркестру №№1,2; концертіно для камерного ансамблю.
Штогаренко А. Симфонії: №3 “Київська”, №6 “Біографічна”.
Борисов В. “Дивертисмент” для симф. орк., симфонія №3 для струнних, концерт №3 для ф-но з оркестром.
Клебанов Д. Симфонії №№6-8.
Губаренко В. Моноопера “Листи кохання”, “Concerto grosso” для камерного оркестру.

Твори інших відомих українських композиторів, зокрема **Ю. Іщенка, О. Костіна, І. Щербакова, В. Годзяцького, В. Бібіка** відповідно до окремих тем.

Рекомендуються також камерні та симфонічні твори **Г. Канчелі, К. Караєва, Ф. Караєва, А. Тертеряна** та інших композиторів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова О. Г. Інструментальний концерт у творчості Франсіса Пуленка: проєкції жанру // Часопис НМАУ ім. П. І. Чайковського : науковий журнал. 2020. № 1 (46). С. 43–55.
5. Губанов Я. Риси стильового синтезу в музиці 80-х років. // Музичні твори: сутність, аспекти аналізу. К., 1988.
6. Батанов В. Ю. Універсалізм творчої діяльності П. Хіндеміта // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2019. С.290–299
7. Бедакова С. В. Історія зарубіжної музики (кінець XVI – XIX століття): навчальний посібник. Миколаїв, 2018. 306 с
8. Гордійчук М. Українська радянська симфонічна музика. К., “М.У.”, 1969
9. Сфіменко А. Олів'є Мессіан – творець музичної теології // Записки наукового товариства ім. Шевченка. Т. ССLXVII: Праці Музикознавчої комісії / Ред. О. Купчинський. Львів : Наукове товариство ім. Шевченка. 2014. С. 202–210.
10. Збірка “Музичний світ Б. Лятошинського”, упорядник Копиця М. Київ, Центрмузінформ НСКУ, 1995.
11. Зинькевич Е. Динаміка оновлення. К., “М.У.”, 1986
12. Корчова О. О. Музичний модернізм як *terra cognita*. Київ : Муз. Україна, 2020. 490 с.
13. Лобанов А. «Воццек» А. Берга (Спроба критичного аналізу). Київ :Муз. Україна, 1977. 88 с.
14. Луніна А. Є. Дев'ять камерних симфоній Євгена Станковича (до питання про образний зміст камерно-симфонічної творчості) // Київське музикознавство. Київ, 2009. Вип. 30. С. 141–152.
15. Луніна А. Є. Нова форматність музики Євгена Станковича // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : наук. журн. Київ, 2012. № 4 (17). С. 43–54.
16. Музичний світ Бориса Лятошинського : зб. матеріалів наук.-теор. конф. / ред.-упоряд. М. Д. Копиця. Київ : Центрмузінформ, 1995. 152 с.
17. Наливайко Д. Мистецтво: напрями, течії, стилі. К., 1985.
18. Павлишин С. Американська музика. Львів : БаК, 2007. 316 с.
19. Павлишин С. Музика ХХ століття. Львів: БаК, 2005. 232 с
20. Ржевська М. Модернізм і авангард: до уточнення змісту понять // Музична україністика: сучасний вимір : зб. наук. статей на пошану доктора мистецтвознавства, професора, члена-кореспондента АМУ Алли Терещенко. Київ : Видавець Третяк І. Я., 2008. Вип. 2. С. 50–62
21. Ржевська М. До проблеми художньо-естетичних і хронологічних меж модернізму // Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2010. Вип. 10. С. 23–28
22. Уйфалуши И. Бела Барток. Будапешт, 1971
23. Bailey K. The Twelve-Note Music of Anton Webern: Old Forms in a New Language (Music in the Twentieth Century). Cambridge University Press, 2006. 476 с.
24. Bond M.E. A history of music in Western culture – 4th ed. Boston: Pearson Education, Inc, 2013. 689 p
25. Boss J. Schoenberg's twelve-tone music: symmetry and the musical idea. Cambridge University Press, 2014. 468 p.
26. Taruskin R. Oxford History of Western Music: in 5 vols. Vol. 4 : Music in the Early Twentieth Century. Oxford : Oxford University Press, 2011. 987 p.

Інтернет-ресурси

Формуються додатково в залежності від наявності відповідних джерел.